

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA
C-sarja N:o 11

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS 75 VUOTTA

Toimituskunta

Antti Suviranta

Esko Hoppu

Paavo Kekomäki

Mikko Kämäräinen

Juhani Wirilander

Toimittaja

HELSINKI 1973

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

75 VUOTTA

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

ISBN 951-9068-24-4 (sid.)
ISBN 951-9068-25-2 (1/2 nahk.)
ISBN 978-951-855-876-0 (PDF)

Vammala 1973. Vammalan Kirjapaino Oy

Antti Suviranta

Työehtosopimusten tulkinnasta

I. Käsiteltäessä Suomen oikeustieteellisessä kirjallisuudessa työehtosopimusten tulkintaa on yleensä todettu niitä tulkittavan niin kuin sopimuksia yleensä. Niihin sovelletaan siten ns. laajennettua objektiivisti(st)a tulkintaperiaatetta. Työehtosopimuksen sisällyksen määrää siten se, mitä sopijapuolet ovat yhtäpitävästi tarkoittaneet, vaikka tämä tarkoitus poikkeaisikin sopimuksen sanamuodosta. Ratkaisevaa on tällöin juuri sopijapuolten, työehtosopimukseen osallisten tarkoitus, jonka mukaisena sopimus siis sitoo myös osallisyhdistysten jäseniä, vaikka nämä olisivat sopimuksen sanamuodon ja muun heidän käytettävissään olleen aineiston nojalla saaneet perustellusti toisen käsityksen sopimuksen sisällyksestä. Työehtosopimuksen tulkinnassa Suomessa noudatettavat periaatteet ovat siten samoja kuin muissa Pohjoismaissa ja poikkeavat jonkin verran Saksassa omakсутusta tulkintatavasta, jonka mukaan työehtosopimuksen velvoitemääräyksiä tosin tulkitaan niin kuin varallisuus oikeudellisia sopimuksia yleensä, mutta normimääräysten tulkinnassa käytetään samoja periaatteita kuin lain tulkinnassa. Silloinkin kun meillä sanotaan (*Kopponen ja Sarkko*), että normimääräysten tulkinnassa on juuri jäsenenä sidottujen intressien vuoksi kiinnitettävä erityistä huomiota sopimusmääräysten kielelliseen ilmaisuun työehtosopimustekstissä, todetaan kuitenkin, että jos voidaan selvittää osallisten tarkoittaneen muuta kuin sopimuksen sanamuodosta käy ilmi, on työehtosopimusta tulkittava osallisten tarkoituksen mukaan.¹

¹ Ks. *Urho Kopponen*, Työehtosopimus työsuhteen perussäännöksenä (1954) s. 215—217; *Jorma Vuorio*, Työsuhteen ehtojen määrääminen (1955) s. 261—262; *Matti L. Aho*, Varallisuus oikeudellisen oikeustoimen tulkinnasta (1968) s. 180—183; *Kaarlo Sarkko*, Työoikeus, Yleinen osa (1972) s. 209—212; *Folke Schmidt*, Arbetsrätt I (1972) s. 149—151, 159; *Per Jacobsen*, Kollektiv arbejdsret (1972) s. 80—82; *Kristen Andersen*, Fra arbejdslivets rett (1967) s. 60—65.

Mainittuja periaatteita on kirjallisuudessa (varsinkin *Aho* ja *Sarkko*) kehitetty edelleen mm. työtuomioistuimen käytännön pohjalta tavalla, joka ei anna minulle aihetta vastaväitteisiin. On joskus sanottu, että oikeustieteen tulisi pitäytyä vain lain tulkintaan ja jättää sopimusten tulkitseminen tuomioistuinten asiaksi.² Vaikka tätä käsitystä ei hyväksyttäisikään, tyydytään tässä kirjoituksessa kuitenkin työehtosopimusten tulkinnan esittelemiseen lähinnä työtuomioistuimen uusimman oikeuskäytännön avulla.

Sopijapuolten tarkoituksen mukaisesta tulkinnasta on erotettava työehtosopimuksen osallisten tulkintamonopoli. Edellisellähän tarkoitetaan sitä, että jos pystytään selvittämään, mitä kumpikin sopimus-kumppani on sopimuksen jollakin määräyksellä tai sanonnalla sopimusta solmittaessa tarkoittanut, sopimusta on toisen sopimus-kumppanin vaatimuksesta edelleen tulkittava tuon alkuperäisen tarkoituksensa mukaisesti, vaikka toinen nyt haluaisikin omaksua muunlaisen tulkinnan. Tulkintamonopolin merkitys taas on se, että riippumatta sopimus-kumppanien alkuperäisestä tarkoituksesta työehtosopimuksen osalliset voivat yhteisesti päättää tietyistä tulkinnasta, jonka mukaisena sopimus sitten sitoo myös osallisyhdistysten jäseniä.³

Tulkintamonopolin laajuus ei ole aivan selvä. Osalliset voivat tietysti työehtosopimuksen tekemistä koskevia muotomääräyksiä (TEhtol 2 §) noudattaen vastaisuuteen nähden ja tietyissä puitteissa — esim. palkankorotusten osalta — taannehtivastikin muuttaa voimassa olevaa työehtosopimusta. Osallisten yhteisesti hyväksymille työehtosopimuksen soveltamisohjeille on myös yleensä annettu ratkaiseva merkitys tulkinnassa, vaikka niitä ei olisikaan tehty työehtosopimuksen muotomääräyksiä noudattaen.⁴ Mutta jos tulee kysymys työehtosopimuksen soveltamisesta yksityisessä työsuhteessa syntyneeseen riitaan, voitaneen usein vaatia, että kysymys on bona fide tulkinnasta tai ainakin järjellisestä sovintoratkaisusta eikä tietoisesta poikkeamisesta työehtosopimuksesta työsuhteen jommankumman osapuolen

² Ks. *B. C. Carlson*, Arvostelu Gunnar Palmgrenin teoksesta *Konkurrenzklausuler vid tjänsteavtal*, JFT 1940 s. 100.

³ Tulkintamonopoli ei aina helpota työtuomioistuimen työtä. Osalliset voivat esim. olla yhtä mieltä siitä, että riidanalainen kysymys on ratkaistava työehtosopimuksen tietyn määräyksen perusteella, mutta eri mieltä siitä, miten tätä määräystä on sovellettava ko. kysymykseen. Ks. esim. TT 1968: 43 (ään. muusta kysymyksestä); *Aho*, m.t. s. 65—66.

Kaikissa tilanteissa ei asianosaisten käsitysten kuitenkaan katsota muodostavan työtuomioistuinta sitovaa yksimielisyyttä. Ks. esim. TT 1969: 2: asianosaisten olivat eri mieltä työhön sovellettavasta urakkahinnoittelun kohdasta (ja pitivät siis molemmat työt hinnoiteltuna), mutta työtuomioistuin katsoi työn hinnoittelemattomaksi.

⁴ Ks. esim. TT 1971: 30, 1973: 11.

vahingoksi. Tulkintamonopolin laajuus tällaisissa tapauksissa saat-
taa riippua työehtosopimuksen neuvottelulausekkeen sisällyksestä.⁵

Osallisyhdistysten jäsenten sidonnaisuutta osallisten tarkoituksen mukaiseen tulkintaan voidaan ehkä pitää edustus- tai kombinaatio-
teorian ilmauksena. Äärimmäisiin johtopäätöksiin näistä teorioista ei
kuitenkaan ole menty sikäli, että harkittaessa sitä, onko yksityinen
työnantaja tai -tekijä menetellessään vastoin osallisten tarkoituksen
mukaista tulkintaa rikkonut tietensä työehtosopimusta, hänen ei ole-
teta olleen tästä tulkinnasta tietoinen pelkästään sillä perusteella,
että osallisyhdistys hänen »edustajanaan» on ollut siitä tietoinen.
Sama soveltuu myös sidotun alayhdistyksen vastuuseen valvonta-
velvollisuutensa laiminlyömisestä. Mutta osallisyhdistyksen tai -työn-
antajan omankaan vasemman käden ei ehkä tarvitse aina tietää, mitä
oikea käsi on tehnyt: jos osallisen yksi edustaja on soveltanut työ-
ehtosopimusta virheellisen tulkinnan mukaisesti, ei tätä ehkä voida
lukea osallisen syyksi työehtosopimuksen tieteen rikkomisena tai val-
vontavelvollisuuden tuottamuksellisenakaan laiminlyömisenä pelkäs-
tään sillä perusteella, että osallisen toinen edustaja työehtosopimus-
neuvotteluihin osaa ottaneena on ollut perillä oikeasta tulkinnasta.
Sen sijaan voi vastuu tietysti syntyä sillä perusteella, ettei oikean tul-
kinnan edelleen tiedottamisesta osallisyhdistyksen tai -työnantajan
sisäisen organisaation puitteissa ole pidetty asianmukaista huolta.⁶

Työehtosopimuksen sisältö syntyy usein yhden työnantaja- ja
yhden työntekijäyhdistyksen neuvotteluissa, mutta sopimuksen voi
kuitenkin jommallakummalla tai kummallakin puolella allekirjoittaa
useampi osallinen, tai sitten voi tällainen uusi osallinen solmia neu-
vottellun sopimuksen toisen osallisen kanssa muodollisesti erillisen,
mutta tekstiltään samasanaisen rinnakkaissopimuksen. Tähän tilan-
teeseen ei edustusteoria sovellu, eikä vilpittömässä mielessä olevaa
uutta osallista vastaan voida siis vedota siihen, että alkuperäiset
osalliset ovat sopimuksella tarkoittaneet muuta kuin sen sanamuod-
osta ilmenee.⁷

Työehtosopimus voi TSL 17 §:n mukaan olla yleissitova, ts. sitoa
sellaisiakin työnantajia, jotka eivät kuulu sopimuksen soveltamispii-
riin osallisyhdistyksen jäsenyyden perusteella. Kokonaan käsittele-
mätön kysymys on, missä määrin työehtosopimusten tulkintaa koske-
vat periaatteet ovat voimassa myös yleissitovuuspiirissä ja voiko siis

⁵ Vrt. TT 1973: 3. Ks. myös *Schmidt*, m.t. s. 91—93.

⁶ Vrt. TT 1968: 14.

⁷ Ks. TT 1972: 15, 1973: 40.

työehtosopimukseen vain yleissitovuuden perusteella sidottu työnantaja tai hänen työntekijänsä esim. nojautua sopimuksen sanamuodosta poikkeavaan osallisten tarkoitukseen.

II. Kun edellä on todettu työehtosopimusta tulkittavan sopimus-kumppanien yhtäpitävän tarkoituksen mukaan, vaikka se poikkeaisikin sopimuksen sanamuodosta, on pidetty silmällä tilannetta, jossa sopimuksen sanamuoto on selvä ja yksiselitteinen ja siitä poikkeava sopimus-kumppanien yhtäpitävä tarkoitus niin ikään selvä ja yksiselitteinen. Tällaiset tilanteet ovat työtuomioistuimen ratkaistavaksi tulevien tulkintakysymysten joukossa kuitenkin harvinaisia. Paljon tavallisempaa on, että sanamuoto antaa mahdollisuuden kahdelle tai useammalle tulkinnalle ja että toisaalta sopimus-kumppanien yhteistä tarkoitusta on vaikea selvittää tai sellaista yhteistä tarkoitusta ei ole lainkaan ollutkaan.⁸ Mitä tulkinnanvaraisempi on sanamuoto, sitä enemmän joudutaan oikeaa tulkintavaihtoehtoa etsittäessä antamaan merkitystä sopimus-kumppanien ehkä epäselvästikin ilmenneelle tarkoitukselle, ja jos yhteistä tarkoitusta ei voida selvittää, voidaan joutua operoimaan jommankumman osapuolen tarkoituksella tai antamaan yhteisen tarkoituksen puuttumiselle muunlainen merkitys, niin kuin seuraavassa tulee tarkemmin puhe.⁹

Tulkintasäännöt ovat neuvottelusääntöjä, sanoo *Folke Schmidt*.¹⁰ Tulkintasääntöjen avulla ratkaistaan, kumpi osapuoli kulloinkin kärsii vahingon siitä, että sopimus on neuvotteluissa jäänyt tulkinnanvaraiseksi, ts. kumman osapuolen olisi neuvotteluissa pitänyt ensisijaisesti huolehtia yksiselitteisen sopimuksen aikaansaamisesta.

Ehkä tärkein näistä neuvottelu- ja tulkintasäännöistä on se, että tiettyä sanamuotoa ehdottaneen osapuolen asiana on myös selvittää, mitä hän tällä ehdotuksellaan tarkoittaa. Jos hän ei näin tee, saa toinen osapuoli nojautua ehdotukseen sen sanamuodon mukaisesti. Mutta jos sanamuodon ehdottaja on selvittänyt tarkoituksensa niin, että vastapuolen olisi se pitänyt ymmärtää, ei vastapuoli voi vedota sanamuotoon vastoin näin selvitettyä tarkoitusta.

⁸ Työtuomioistuimen ratkaisussa 1968:31 (ään. 8—1) omaksuttiin tulkinta, joka lähinnä, joskaan ei täysin selvästi vastasi sopimusmääräyksen sanamuotoa ja oli myös määräyksen työehtosopimusneuvottelujen kulusta lähinnä, joskaan ei täysin selvästi johdettavissa olevan tarkoituksen mukainen.

⁹ Esimerkkeinä tuomioista, joissa työehtosopimuksen sanamuoto on ratkaissut, kun poikkeavaa tarkoitusta ei ole selvitetty, voidaan mainita TT 1968: 34, 1969: 37, 1970: 43, 1971: 60, 1972: 13, 43, 46, 1973: 23. Ks. myös TT 1970:3 ja 1972:27, joissa sanamuodon mukaista tulkintaa tuki myös se, että aikaisemmassa työehtosopimuksessa ollut ko. tapaukseen soveltuva poikkeusmääräys oli poistettu.

¹⁰ Ks. m.t. s. 152. Ks. myös *Aho*, m.t. s. 221—223; *Jacobsen*, m.t. s. 81—82.

Työehtosopimusten tulkinnasta

Tästä eräs esimerkki, jossa mainitun neuvottelu- ja tulkintasäännön molemmat puolet tulevat esille ja joka samalla osoittaa, miten säännön soveltaminen saattaa työehtosopimusneuvottelujen monivaiheisuuden takia muodostua hyvinkin mutkikkaaksi. Maarakennusalan työehtosopimusneuvotteluissa työntekijäliitto ehdotti, että toisin kuin aikaisemmassa työehtosopimuksessa myös alle 50 km:n työmatkoista maksettaisiin matkakustannusten korvausta ja että kaikkien päivä- ja matkarahojen laskemisen lähtökohtana pidettäisiin työntekijän asuinpaikkaa. Sittemmin työntekijäliitto ehdotti kompromissina, että jos työhönottopaikka oli toinen kuin asuinpaikka, olisi päivärahojen laskemisen lähtökohtana pidettävä pääsääntöisesti työhönottopaikkaa ja vain nimenomaisen sopimuksen perusteella asuinpaikkaa. Työnantajapuolen ehdotuksesta vaihdettiin »päiväraha» vielä »päivä- ja matkarahaksi», ja sellaisena määräys tuli työehtosopimukseen. Työehtosopimus ei kuitenkaan tuntenut mitään »matkarahaa», ja tulkintariita koski — hieman pelkistettynä — kysymystä, tarkoitettiinko kerrotussa määräyksessä matkarahalla vain komennusmatkojen »matkakustannusten korvausta» vai myös alle 50 km:n työmatkojen »matkakulujen korvausta». Työntekijäpuolen ehdotusten tarkoitus oli selvä: korvauksen maksaminen alle 50 km:n työmatkojen kustannuksista asuinpaikka lähtökohtana. Mitään selvitystä ei sitä vastoin ollut siitä, millä tavoin työnantajapuolen ehdotusta oli perusteltu. Työtuomioistuin totesi em. tavoitteen olleen työntekijäpuolelle niin tärkeä, että jos työntekijäpuolen edustajat olisivat joutuneen luopumaan siitä neuvotteluissa, tästä olisi keskusteltu niin paljon, että jotakin näistä keskusteluista olisi voitu selvittää myös oikeudessa. Kun tällaista selvitystä ei ollut, työtuomioistuin katsoi työntekijäpuolen saavan nojautua sille edullisempaan tulkintavaihtoehtoon eli siihen, että »matkarahalla» tarkoitetaan vain komennusmatkojen matkakustannusten korvausta eikä siis alle 50 km:n työmatkojen matkakulujen korvausta. Lopputulokseen vaikutti myös ko. määräysten sijainti työehtosopimuksessa, kun otettiin huomioon myös edellisen työehtosopimuksen vastaavan pykälän rakenne.¹¹

Periaatteellisesti on kukin toisiaan ajallisesti seuraavista työehtosopimuksista itsenäinen kokonaisuus. Kunkin työehtosopimuksen tulkinnan pitäisi siis määräytyä juuri sen solmijoiden tarkoituksen

¹¹ Ks. TT 1973:5. Ks. myös TT 1969:26, 1973:32; Aho, m.t. s. 257—260. Vrt. vielä 1970:34, jossa tavallaan on kysymys myös jäljempänä puheeksi tulevasta hypoteettisesta tarkoituksesta: kahdesta sanamuodon mukaisesta tulkintatavasta toinen johtaisi tulokseen, jota määräystä ehdottaneen sopijapuolen ei voida olettaa tarkoittaneen. Ks. myös TT 1971:48.

mukaan. Käytännössä työehtosopimus kuitenkin syntyy edellisen työehtosopimuksen pohjalta siten, että useimmat määräykset siirtyvät sanamuodoltaan muuttamattomina uuteen sopimukseen ilman että niistä edes keskusteltaisiin neuvotteluissa. Tällöin joudutaan sopimuskumppanien tarkoituksen selvittämiseksi yleensä menemään niin monta sopimuskierrosta taaksepäin, että päästään ko. sopimusmääräyksen sanamuodon viimeksi tapahtuneeseen muutokseen ja siitäkin taaksepäin sanamuodon aikaisempiin muutoksiin ja sopimusmääräyksen ensiesiintymiseen asti. Työehtosopimusneuvottelijoiden tarkoituksista vuosikymmeniä sitten on tietysti usein vaikea saada näyttöä. Tarkoituksesta saatetaan kuitenkin päästä perille yrittämällä eläytyä työmarkkinakäytäntöön ja kielenkäyttöön sanamuodon laatimisen aikoihin.¹²

Aina ei sopimusmääräyksen tarkoitus kuitenkaan säily ennallaan sanamuodon muuttumattomuudesta huolimatta. Jos työehtosopimusta on käytännössä vakiintuneesti sovellettu tietyllä tavalla ja tämä on ollut seuraavia työehtosopimuksia solmittaessa osallisliittojen tiedossa, katsotaan näiden hyväksyneen vakiintuneen soveltamistavan tai ainakin mukautuneen siihen, eikä sopimusmääräyksen alkuperäisellä tarkoituksella näin ollen ole enää merkitystä. Eräässä tapauksessa työtuomioistuin päätteli työehtosopimuksen tietylle, ennalleen jätetylle sanonnalle työehtosopimusneuvotteluissa annetun merkityksen samaan työehtosopimuksen kohtaan tehdystä muutoksesta ja eräistä muista seikoista ja tulkitsi sanontaa tämän mukaisesti, vaikka sanonnalla sitä alkuaan työehtosopimukseen otettaessa oli aika selvästi ollut toinen tarkoitus.¹³

III. Läheskään aina ei esiin nousseen tulkintakysymyksen ratkaisemiseksi voida kuitenkaan nojautua sen enempää osapuolten yhteiseen tarkoitukseen kuin sellaiseen toisen sopimuskumppanin tarkoitukseen, joka tulkintasääntöjen mukaan voidaan ottaa tulkinnan perusteeksi. Tulkintakysymys saattaa esim. koskea työehtosopimuk-

¹² Ks. TT 1973:39; *Aho*, m.t. s. 220.

¹³ Ks. TT 1973:6. Ks. myös TT 1968:18 (sanamuodon muutosta pidettiin selvennyksenä aikaisempaan sopimukseen, jota siis myös sovellettiin muutetun sanamuodon mukaisesti), 1971:36, 43; *Aho*, m.t. s. 224—225; *Sarkko*, m.t. s. 211.

Mutta jos aslanosalsliittojen ei ole osoitettu hyväksyneen sanamuodosta poikkeavaa käytäntöä eikä edes mukautuneen siihen, ei tällaisen käytännön nojalla voida poiketa sanamuodosta. Ks. esim. TT 1969:30, 31 (ään. 4—4 sanamuodon oikeasta ymmärtämisestä), 1971:54, 1973:46. Vielä vähemmän voidaan työehtosopimuksen soveltamispiiriin ulkopuolella olleisiin silloin sovellettua työehtosopimuksesta poikkeavaa käytäntöä jatkaa heidän tultuaan sopimuksen alaisiksi. Ks. TT 1971:12.

sen soveltamista tilanteeseen, jollaista ei sopimusmääräystä laadittaessa ole ajateltukaan. Varsinkin tällaisessa tapauksessa voidaan joutua etsimään sopimusmääräyksen hypoteettista tarkoitusta, ts. miettimään, miten ko. kysymys olisi sopimusneuvotteluissa ratkaistu, jos se olisi tullut silloin esille.

Verrattaessa työehtosopimuksen tulkintaa laintulkintaan voidaan ehkä sanoa, että on helpompi antaa merkitystä työehtosopimuksen osapuolten todelliselle tarkoitukselle kuin lainsäätäjän tarkoitukselle, kun taas hypoteettisen tarkoituksen osalta asia on päinvastoin. Kahden vastapuolen yhteisen hypoteettisen tarkoituksen löytäminen on usein melko pitkälle arvailujen varassa, ja tilanne on siten aivan toinen kuin esim. testamentin tulkinnassa, missä tuollaisen intressiristiriidan puuttuessa voitaneen usein varsin luotettavasti arvioida, miten testaattori olisi halunnut tietyissä tilanteissa toimittavan. Luonnollisin ratkaisu onkin yleensä noudattaa sopimusta uudessakin tilanteessa sanamuotonsa mukaisesti, varsinkin jos sanamuoto on selvä.¹⁴ Mutta mitä epäselvempi sanamuoto on, sitä helpommin voidaan jokin tulkintavaihtoehto hylätä seuraustensa perusteella eli katsoa, etteivät sopimuskumppanit olisi sellaisiin seuraamuksiin johtavaa sopimusta tehneet, jos olisivat ajatelleet asiaa tältä kannalta.¹⁵

Hypoteettisen tarkoituksen voidaan tavallaan sanoa olevan kysymyksessä myös silloin, kun työehtosopimusta tulkitaan vakiintuneen työmarkkinakäytännön valossa. Ellei pystytä selvittämään, mitä työehtosopimuskumppanit ovat tarkoittaneet jollakin termillä, sanonnalla tai määräyksellä, katsotaan tarkoituksena olleen seurata yleistä työmarkkinakäytäntöä. Selvimpiä esimerkkejä vakiintuneelle käytännölle annetusta suuresta merkityksestä on aikapalkkatakuun suppea tulkinta jarrutustapauksissa. Urakkatyöntekijöiden hidastaessa tahallaan työntekoaan ei aikapalkkatakuun katsota olevan voimassa, vaikka työehtosopimuksen sanamuotoon ei sisällykään tällaista nimenomaista poikkeusta.¹⁶

Hypoteettisen tarkoituksen problemaattisuuden takia eivät lopulta ole harvinaisia tilanteet, joissa sanamuodon epäselvyydestä huoli-

¹⁴ Ks. esim. TT 1968: 38, 1972: 3, 34.

Sanamuodon mukainen soveltaminen merkitsee tietysti toisaalta sitä, että määräystä ei sovelleta tilanteeseen, jota se sanamuotonsa mukaan ei koske. Ks. esim. TT 1968: 47.

¹⁵ Ks. esim. TT 1968: 49 (ään. 8—1), 1973: 50. Vrt. myös TT 1972: 18, 43, 45 (ään. 6—3); Aho, m.t. s. 120; Sarkko, m.t. s. 211—212.

¹⁶ Ks. TT 1954: 6 (ään. muista kysymyksistä), 1973: 35 ja e contrario myös 1966: 1. Yleistä käytäntöä, sanonnan vakiintunutta merkitystä yms. seikkoja on tulkinnassa noudatettu myös esim. ratkaisuissa TT 1969: 4, 7, 24, 42, 1971: 14, 17, 1972: 36, 44, 1973: 27. Ks. Aho, m.t. s. 205—206; Schmidt, m.t. s. 155.

matta ei sopimuksen tulkinnalle ole mitään muutakaan perustetta, kun sopimuskumppanien tarkoituksesta tai asiaan liittyvästä työmarkkinakäytännöstä ei ole mitään selvitystä. Tällöin voidaan joutua melko epävarmoinakin perustein ajattelemaan, mitä sopimuksen enemmän tai vähemmän epäselvä sanonta ehkä sentään luonnollisimmin merkitsee.¹⁷ Tätä tietä voidaan toisaalta johtua takaisin sopimuskumppanien tarkoituksen mukaiseen tulkintaan, sillä vaikka muuta tulkinta-aineistoa kuin sopimuksen sanamuoto ei ole käytettävissä, voidaan sopimuksen tarkoitus toisinaan johtaa pelkästään sopimuksen sanamuodosta.¹⁸

IV. Säännönmukaisena varallisuus oikeudellisen sopimuksen syntymisperusteena pidetään tarjouksen ja vastauksen yhtymistä. Jos tarjous ja vastaus eivät ole yhtäpitäviä, vallitsee dissenssi eikä sopimusta eräin, sopimuskumppanin vilpittömän mielen turvaamista tarkoittavin poikkeuksin ole syntynyt. Työehtosopimuksessakin saattavat sopimuskumppanit käsittää jonkin sopimusmääräyksen jo sopimusta tehtäessä eri tavoin, jolloin syntyvä dissenssi voi olla joko avoin, kun sopimuskumppanit ovat jo silloin tienneet toistensa poikkeavista käsityksistä, tai piilevä, kun tällaista tietoisuutta ei ole ollut.¹⁹ Dissenssistä huolimatta on työehtosopimusta yleensä pidettävä pätevänä. Tämä voidaan johtaa negatiivisesti siitä, että oikeustoimilain I luvun säännökset sopimuksen syntymisestä eivät koske työehtosopimusta määrämuotoisena sopimuksena, ja positiivisesti sopimuskumppanien tarkoituksesta, avoimen dissenssin osalta todellisesta (sopimuskumppanit ovat tietoisina eriävistä käsityksistään kuitenkin

¹⁷ Ks. esim. TT 1968: 9 (ään. 5—3), 22, 29, 43 (ään. 8—1), 48, 1969: 8, 11, 18 (ään. 7—2), 19, 22 (ään. 5—4), 25, 28, 32, 43, 45, 47, 1970: 12, 13, 21, 1972: 19, 63 (ään. 6—3), 1973: 28, 31, 43. Ks. myös *Schmidt*, m.t. s. 157—158.

¹⁸ Ks. esim. TT 1968: 40, 1969: 23, 32, 35, 1970: 6, 1971: 1, 1972: 4. Vrt. myös TT 1969: 12, 1970: 39, 1972: 48.

Keskusjärjestöjen välisen irtisanomissuojasopimuksen mukaan pidetään asiallisina irtisanomisperusteina mm. tiettyjä työntekijän laiminlyöntejä. Sopimuksessa määrätään toisaalta myös, että milloin asiallista perustetta irtisanomiseen ei ole ollut ja työntekijällä sen vuoksi on oikeus korvaukseen irtisanomisen johdosta, otetaan korvauksen suuruuteen vaikuttavana tekijänä huomioon mm. työntekijän itsensä työsuhteen katkaisemiseen ehkä antama aihe. Tämän määräyksen työtuomioistuimien on katsonut osoittavan, että ne virheet, joihin työntekijä syyllistyy, voidaan jakaa eri asteisiin siten, että lievemmänlaatuisia pidetään vain korvauksen alentamisperusteina ja vain vakavammanlaatuisia sopimuksen tarkoittamina asiallisina irtisanomisperusteina. Ks. TT 1970: 18. Vrt. myös TT 1972: 17, joissa vastaavanlaatuisin perustein katsottiin, että irtisanomissuojasopimuksen määräys sopimuksen rikkomisesta maksettavasta korvauksesta syrjäyttää TEhtol 7 §:n dispositiivisen säännöksen työehtosopimuksen tietien rikkomisesta maksettavasta hyvityssakosta.

¹⁹ Ks. *Aho*, m.t. s. 85—88, 253—254.

allekirjoittaneet sopimuksen) ja piilevän dissenssin osalta yleensä hypoteettisesta (vaikka sopimuskumppanit olisivat mieltäneet dissenssin mahdollisuuden, he olisivat halunneet sopimuksen pysyvän voimassa).

Näin joudutaan dissenssitapauksissakin työehtosopimuksen sisällys määräämään tulkinnalla. Osapuolten yhteistä sen enempää todellista kuin yleensä hypoteettistakaan tarkoitusta ei tällöin tietenkään voida löytää tulkinnan perusteeksi. Tulkinta muodostuu siten ehkä tavallista mekaanisemmaksi, mutta tulkinta-apuneuvot ovat kuitenkin samoja, mitä edellä on käsitelty sopijapuolten hypoteettisen tarkoituksen yhteydessä: sopimuksen sanamuodon ja systematiikan lisäksi sopimusmääräysten kehityshistoria työehtosopimuksesta toiseen, yleinen työmarkkinakäytäntö jne.

Esitänkin lopuksi avointa dissenssiä koskevan esimerkkitapauksen, joka samalla valaisee työehtosopimuksen rakenteen ja sopimusmääräysten kehityshistorian käyttämistä tulkinnassa. Rakennusteollisuuden vuoden 1970 työehtosopimuksessa oli määräys, jonka mukaan sateen, pakkasen tai muun luonnonesteen aiheuttamasta keskeytyksestä työnteossa ei makseta odotusajan palkkaa. Sitten kun työehtosopimusneuvottelut olivat päättyneet ja työehtosopimuksen neuvotteluissa hyväksytty sisälllys oli työntekijäpuolella alistettu jäsenäänestykseen, mutta ennen sopimuksen allekirjoittamista havaittiin mainitun määräyksen koskevan työnantajaliiton mielestä sekä aika- että urakkatyötä, mutta työntekijäliiton mielestä vain urakkatyötä. Tästä mielipide-erosta huolimatta sopimus allekirjoitettiin, ja kysymys määräyksen oikeasta soveltamisalasta saatettiin työtuomioistuimen ratkaistavaksi. Työtuomioistuin totesi asianosaisliittojen sopineen vuoden 1970 työehtosopimusneuvotteluissa, että vuoden 1969 sopimukseen tehdään erikseen sovitut muutokset. Liittojen allekirjoittama sopimus ei itse asiassa ollutkaan uusi täydellinen työehtosopimus, vaan pöytäkirja mainituista muutoksista; painettu työehtosopimus oli silti tarkoitus julkaista täydellisen työehtosopimuksen muotoisena, pöytäkirjassa mainitut muutokset sekä pöytäkirjan päiväys ja allekirjoitukset sisällytettynä vanhaan työehtosopimukseen sen vastaavien kohtien tilalle. Vuoden 1969 työehtosopimuksessa sisältyi kiistanalainen määräys sopimuksen 12 §:ään, jonka marginaaliotsikkona oli »urakkatyömääräykset». Muutospöytäkirjassa oli 12 § kirjoitettu uudelleen siirtämällä siitä muualle eräitä määräyksiä ja lisäämällä siihen eräs uusi määräys, kiistanalaisen määräyksen säilyessä ennallaan 12 §:ssä. Mitään marginaaliotsikkoa ei 12 §:ään pöytäkir-

jan tekstissä sisältynyt. Työnantajaliiton mielestä ei vanhalla marginaaliotsikolla enää ollutkaan merkitystä, kun selvästi urakkatyötä koskevat määräykset oli siirretty pykälästä pois ja kun työntekijäliittokin myönsi pykälään liitetyn uuden määräyksen koskevan sekä tunti- että urakkatyötä. Marginaaliotsikko »urakkatyömääräykset» oli kuitenkin esiintynyt jo vuoden 1946 työehtosopimuksessa ja sisältynyt siinä myös sopimuksen allekirjoitettuihin alkuperäiskappaleisiin sekä siirtynyt sitten sopimuksia uudistettaessa sopimuksesta toiseen. Tällä perusteella ja kun vuoden 1970 pöytäkirjassa ei ollut määräystä entisen marginaaliotsikon poistamisesta tai muuttamisesta, työtuomioistuin katsoi marginaaliotsikon kuuluvan entisen sisältöisenä vuoden 1970 sopimuksen 12 §:n sanamuotoon. Tämän jälkeen oli vielä harkittava, olisiko määräyksen katsottava marginaaliotsikosta huolimatta ja siis sanamuodon vastaisesti kuitenkin koskevan myös tunti-työtä. Työtuomioistuimelle oli esitetty selvitystä siitä, ettei kiistanalaisen määräyksen tarkoittamissa tapauksissa olisi ennenkään myöskään tuntityössä maksettu odotusajan palkkaa, mutta työtuomioistuin ei pitänyt selvitystä riittävänä osoittamaan, että po. käytäntö olisi yleisesti perustunut riidanalaiseen määräykseen tai että määräystä olisi marginaaliotsikosta huolimatta tarkoitettu sovellettavaksi myös tunti-työntekijöihin. Liioin ei pykälään lisätyn uuden määräyksen soveltaminen sopimuskumppanien yhteisen käsityksen mukaan myös tunti-työntekijöihin oikeuttanut samanlaiseen menettelyyn vastoin toisen sopimuskumppanin mieltä pykälän entisen sisällyksen osalta. Näin ollen työtuomioistuin katsoi tuntityön jäävän kiistanalaisen määräyksen soveltamisalan ulkopuolelle.²⁰

²⁰ Ks. TT 1970: 16.